

La caiguda de Barcelona

JAUME CLARET

Segur que l'anècdota és apòcrifa, però Josep Termes ens la relatava com a certa. Segons el desaparegut historiador,

el gener del 1939 les tropes del general falangista Juan Yagüe creuaven Collserola des del Vallès quan, rere una corba, va desplegar-se de sobte la majestuositat del pla barceloní. Davant d'aquella metròpoli mai vista, algú hauria exclamat: "¿Quién ha permitido tamaña traición?" Aquella urbs –decisiva caixa de ressonància a l'hora d'entendre les singularitats política, econòmica i cultural catalanes– personificava totes les coses contra les quals s'havien aixecat en armes.

Tres fets il·lustren aquesta singularitat. Primer, la caiguda de Barcelona desfeia qualsevol il·lusió de supervivència de la República. En segon lloc, la creació d'uns Servicios de Ocupación, sota el comandament únic del general Eliseo Álvarez-Arenas, negava explícitament el suposat alliberament i ens parlava d'una clara bel·ligerància. I, finalment, el nomenament del primer edil no requeia en el governador civil –com passava amb la resta de poblacions–, sinó que el mateix Franco se'n reservava la prerrogativa. El primer escollit fou l'empresari, amic personal del dictador i nebot de l'arquebisbe primat de Toledo Miquel Mateu i Pla.

Una societat no homogènia

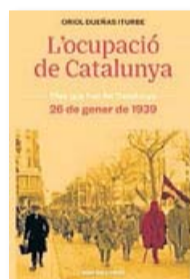
El nomenament com a alcalde del popularment conegut com el Mateu dels Ferros evidenciava que la societat catalana no era ni de lluny homogènia, ni tota ella va perdre la guerra. La Catalunya vençuda era la compromesa amb el projecte repu-

EFE

blicà i autonòmic, així com el catalanisme cultural i bona part de les classes populars. Al costat hi havia la massa d'indiferents, tebis i/o oportunistes, però també uns guanyadors que, de forma activa al front bèl·lic o a l'aguait a la rereguarda, veien en Franco algú que posaria "el punt final a l'anarquia i el caos". Perquè, tot i que quaranta anys de dictadura van temperar algunes adscripcions i en van fer evolucionar d'altres, el franquisme català fou una realitat consistent.

L'autor no ho amaga, però sí que la voluntat èpica i les simpaties vers els vençuts potser esbiaixen el text en algun punt. Per exemple, sense menystenir els exiliats i la resistència, la Catalunya postdictador té poc

L'OCUPACIÓ DE CATALUNYA
ORIOL DUEÑAS I FERRER
ROSA DELS VENTS
304 PÀG. / 19,90 €

a veure amb la republicana i està molt més condicionada pel franquisme. A banda dels factors biogràfics i de socialització generacionals, només cal pensar en l'erradicació de corrents ideològics tan importants com l'anarquisme o el liberalisme, o en l'exitosa recatolització d'una societat que a principis del segle XX s'havia secularitzat força.

Després dels volums sobre la desfeta de 1714, les bullangues de 1835, l'aixecament de Prats de Molló de 1926 i la vaga de tramvies de 1951, la col·lecció de Rosa dels Vents *Dies que han fet Catalunya*, dirigida per Agustí Alcoberro, ha trobat en Oriol Dueñas un excel·lent especialista per relatar la caiguda de Barcelona (sinèdoque

de tot el país). *L'ocupació de Catalunya* desborda les 24 hores estrictes del 26 de gener de 1939 i s'organitza en tres grans blocs per cobrir la conquesta militar de tot el territori català (amb especial atenció als dies previs a la caiguda de la capital), l'ocupació de Barcelona i el final de la guerra al Principat, i finalment dona una ullada a la primera postguerra. L'autor s'imposa construir un fil clar i amè, esquitxat de testimonis en primera persona –familiars propis inclosos– i de dades i apunts parafrasejats de les recerques més recents. Aquesta polifonia reeixida li permet assolir la intenció última del volum i la col·lecció: acostar la història al gran públic. ♦♦

Totes les bel·leses i violències del néixer

PERE ANTONI PONS

La literatura senzilla i transparent, i *Distòcia* ho és, corre sempre un doble risc. D'una banda, el de ser embrotada per un

al·luvió de sobreinterpretacions que la compliquen i l'obscurixen innecessàriament. De l'altra, el de ser menystinguda perquè encara hi ha qui confon el que és senzill i transparent amb el que és bàsic i superficial. I no: la novel·la amb què Pilar Codony (Banyoles, 1987), veterinària de professió, ha guanyat el premi Documenta 2021 permet constatar, de nou, que una novel·la senzilla pot abordar els temes més incòmodes i, també, que la transparència no tan sols no és incompatible amb la superficialitat sinó que pot ser la millor aliada de la profunditat.

Segurament l'únic element estrany, diguem-ho així, de la novel·la de Codony és el títol. La definició

que dona el DIEC de distòcia és la següent: "Evolució no normal, lenta, difícil i perillosa, del part". Estrany o no, el cert és que és un títol que avisa el lector del que es trobarà. Perquè, en efecte, els embassos, els parts, els avortaments, la maternitat i les relacions maternofilials omplen la majoria de pàgines de la novel·la, i la travessen de cap a cap. El gènere novel·lístic sol funcionar com un gran compendi de maneres de viure i de morir. Amb la seva novel·la, aparentment modesta d'ambicions però tanmateix poderosa, Codony sembla que ens diu: d'acord, viure i morir ho són tot, però què me'n dieu, d'això de néixer? Què me'n dieu de les bel·leses i els horrors, les meravelles i les violències del néixer?

Solitària i indomable

A través d'un narrador en tercera persona, de ritme pausat però només ocasionalment massa morós,

DISTÒCIA
PILAR CODONY
L'ALTRA EDITORIAL
180 PÀG. / 18 €

que focalitza tota la seva atenció en la protagonista, *Distòcia* explica la història de la Glòria, una dona de trenta-cinc anys que per a disgust de la seva mare es fa dir Goja, que regenta una granja en un petit poble de la Catalunya interior i que té clar des de sempre quin tipus de dona vol ser –independent, aliena als convencionalismes i al marge de les servituds socials– i quin tipus de vida vol portar –consagrada a la granja i a la lleteria, intentant trobar l'equilibri entre el negoci productiu i l'afecte pels animals amb qui conviu i a qui explota.

Tot i certes semblances, som lluny del brutalisme cantellut de la protagonista de *Mamut*, d'Eva Baltasar, i del dramatismes explosiu i metafòric de la protagonista de *Sola*, de Carlota Gurt, per esmentar dues novel·les que també presenten dones solitàries i indomables. La protagonista de Codony té una

visió quotidiana i científica –és a dir, desromantitzada tant en positiu com en negatiu– de la naturalesa i la vida rural, i a més és d'una senzillesa assilvestrada però autoconscient, i conserva una certa joialitat i una certa innocència.

O les conservava. Perquè, quan la novel·la comença, ja no és la Goja de sempre. Això, al principi, ho percebem per les reaccions dels altres personatges: en Juli, potser un mig noviet; la Montse, la seva sòcia lesbiana; en Lamine, l'immigrant que fa feina per ella... El que li ha passat –no farem espòiler, però es pot deduir pel que he dit fins ara– és que, de cop, s'ha trobat en una situació en què no esperava mai trobar-se, obligada a prendre una decisió que no s'imaginava haver de prendre mai.

Senzilla i transparent, hi insisteixo, però forta, àgil i gens mel·líflua, *Distòcia* no és una bona primera novel·la. És una bona novel·la. ♦♦